

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖ PAMINKLOSAUGOS KOMISIJA

S P R E N D I M A S
DĖL NACIONALINĖS INTEGRALIOS PAVELDOSAUGOS STRATEGIJOS METMENŲ

2004 m. lapkričio 19 d. Nr. 105

Vilnius

Valstybinė paminklosaugos komisija, atsižvelgdama į tai, kad kultūros ir gamtos paveldo objektų bei vietovių, jų aplinkos išsaugojimui, harmoningam kraštovaizdžio puoselėjimui būtina deramai integruoti paveldosaugą ir aplinkosaugą į krašto planavimo, ekonominę, žemės ūkio, socialinę, švietimo, mokslo, kultūros, aplinkos, teisės ir į kitas poveikį paveldui turinčias ar jo veikiamas sritis, parengė nacionalinės integralios paveldosaugos strategijos metmenis.

Komisija, remdamasi savo nuostatų 6 ir 7 p., n u s p r e n d ž i a patvirtinti „Nacionalinės integralios paveldosaugos strategijos metmenis“ (pridedama).

KOMISIJS PIRMININKAS

JONAS GLEMŽA

NACIONALINĖS INTEGRALIOS PAVELDOSAUGOS STRATEGIJOS METMENYS**I. BENDROSIOS NUOSTATOS****AKTUALUMAS**

1. Lietuvos Respublikai tapus Europos Sąjungos nare, svarbu taip plėtoti nacionalinę kultūros ir gamtos paveldo apsaugos sistemą, jos teisinę bazę bei kurti ir vykdyti tokias apsaugos ir tvarkymo darbų programas, kad visa tai užtikrintų darnų bei tinkamą paveldo funkcionavimą, efektyvų jo panaudojimą valstybės ir visuomenės poreikiams.

2. Nekilnojamasis kultūros paveldas, būdamas materialiojo ir nematerialiojo kultūros paveldo – kiekvienos valstybės, tautos, bendruomenės tapatumo, jos savasties išraiškos ir garanto – sudėtine dalimi, kartu su gamtos paveldu bei kitais objektais sudaro bendrą sisteminių darinių – kraštovaizdį.

3. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo (toliau – paveldas) valstybinė apsauga yra žinybiškai atsieta, todėl abiejų sferų valstybinė apsauga nepakankamai nukreipta į integralios paveldosaugos bei harmoningo kraštovaizdžio formavimo tikslus.

4. Integruojantis į ES ekonominę erdvę, kurioje plečiasi globalizacijos procesai, prioritetas Lietuvos siekis yra sudaryti sąlygas plėtotis informacinei bei žinių visuomenei, išsaugant bei tinkamai naudojant kultūros ir gamtos vertybes.

INTEGRALUMO SUDĖTIS IR SAMPRATA

5. Integralus paveldo saugojimas apima:

5.1. demokratišką sprendimų, turinčių įtaką paveldui bei jo harmoningos visumos raidai, priėmimą;

5.2. nuoseklų valstybei bei atskirai bendruomenei priskiriamo paveldo verčių pripažinimą;

5.3. atsakomybės už paveldo išsaugojimą delegavimą visiems valdymo lygmenims, visiems paveldo savininkams ar kitokiems valdytojams;

5.4. visų institucijų, galinčių turėti tiesioginį ir netiesioginį poveikį paveldui (aplinkos, kultūros, švietimo, ūkinės veiklos, teritorinio planavimo ir kt.), bendradarbiavimą rūpinantis paveldu.

6. Paveldo kultūrinė ir gamtinė dalys viena kitą papildo ir apima įvairias žmogaus poveikio formas bei kraštovaizdžiui priskiriamas ar jame atsiskleidžiančias žmogaus būties prasmes, vertes, ypatybes ir sąsajas. Visa tai privalo būti tinkamai prižiūrima, naudojama, profesionaliai saugoma ir tvarkoma.

7. Paveldo objektų bei vietovių, jų aplinkos išsaugojimą, harmoningo kraštovaizdžio puoselėjimą gali užtikrinti paveldosauga ir aplinkosauga, deramai integruotos į krašto (įskaitant ir miestų) planavimo, ekonominę, žemės ūkio, socialinę, švietimo, mokslo, kultūros, aplinkos, teisės ir į visas kitas poveikį paveldui turinčias ar jo veikiamas sritis:

7.1. teritorijų planavimas yra svarbi darnaus vystymosi užtikrinimo priemonė, kuri turi garantuoti viešųjų ir privačių interesų suderinimą, socialinį teisingumą, paveldo vertybių išsaugojimą, jų racionalų panaudojimą, formuoti harmoningą, visavertę gyvenamąją, darbo ir poilsio aplinką;

7.2. visuomenės švietimas, paveldo pažinimą ir apsaugą įjungiant į edukacines programas, turi formuoti visuomenę, suvokiančią paveldo svarbą, jį branginančią ir juo besirūpinančią;

7.3. fiskaliniai paveldo apsaugą skatinantys svertai ir paveldosauginių programų įgyvendinimo finansinis rėmimas turi sumažinti ūkinės veiklos (statybinės, žemės ūkio, miškų ūkio, gamtinių išteklių naudojimo ir kitų šiuo metu valstybės skatinamų ūkinės veiklos sričių) paveldui daromą neigiamą poveikį;

7.4. atskleistas ir deramai naudojamas paveldas skatina turizmo bei su juo tiesiogiai ar netiesiogiai susijusių veiklos sričių plėtotę, tuo sukurdamas papildomas darbo vietas miestuose bei kaimo vietovėse, papildydamas valstybės bei savivaldybių biudžetus;

7.5. švietimo sistema turi sudaryti sąlygas aplinkosaugos ir paveldosaugos sferose įgyti reikiamą kvalifikaciją ir ją tobulinti; valstybinė paveldo apsaugos politika turi užtikrinti šių sričių specialistų poreikį.

INTEGRALUMO TEISINIS PAGRINDAS

8. Lietuvos integrali paveldosauga plėtojama vadovaujantis:

8.1. Jungtinių Tautų darnaus vystymosi įgyvendinimo veiksmų programa – „Darbotvarkė 21“ (Rio de Žaneiras – 1992 m.) ir kitais su ja susijusiais dokumentais;

8.2. Europos architektūros paveldo apsaugos, Europos archeologijos paveldo apsaugos, Europos kraštovaizdžio, UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo globos konvencijomis;

8.3. Europos Tarybos rekomendacijomis bei deklaracijomis;

8.4. ES darnaus vystymosi strategijos nuostatomis (Lisabona – 2000 m., Geteborgas – 2001 m. ir Barselona – 2002 m.);

8.5. Jungtinių Tautų Europos Ekonominės Komisijos (Orhuso) konvencija „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais“.

8.6. Valstybės ilgalaikės raidos strategija (2002-11-12 LR Seimo nutarimas Nr. IX-1187);

8.7. Nacionaline darnaus vystymosi strategija (2003-09-11 LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1160);

8.8. Lietuvos aplinkos apsaugos strategija (patvirtinta LR Seimo 1996-09-25 nutarimu Nr. I-1550);

8.9. Lietuvos kultūros politikos nuostatomis (2001-05-14 LR Vyriausybės nutarimas Nr. 542);

8.10. Lietuvos Respublikos teritorijos bendruoju planu (2002-10-29 LR Seimo nutarimas Nr. IX-1154).

II. TIKSLAI IR UŽDAVINIAI

TIKSLAI

9. Atsižvelgus į kultūrinę-gamtinę, socialinę bei ekonominę paveldo vertę, jį saugoti ir naudoti visuomenės ir valstybės interesams: Lietuvos Respublikos, jos etninių regionų, tautinių mažumų kultūriniam savitumui ir tapatumui išsaugoti; aplinkos kokybei užtikrinti ir socialinei gerovei kelti. Rūpintis Lietuvai reikšmingu kultūros paveldu užsienyje.

10. Užtikrinti paveldosaugos ir aplinkosaugos efektyvumą, integruojant paveldo apsaugą tarpusavyje ir su kitomis valstybinio valdymo bei visuomenės gyvenimo sritimis, turinčiomis poveikį paveldui ir jo veikiamomis.

11. Užtikrinti visuomenei teisę dalyvauti, rengiant ir priimant sprendimus visais paveldo bei kraštovaizdžio apsaugos klausimais, ginti viešuosius paveldosaugos ir aplinkosaugos interesus.

UŽDAVINIAI

12. Parengti ir įtvirtinti teisės aktuose paveldo integralumo nuostatas.

13. Tiksliau apibrėžti atskirų valstybinių paveldosaugos ir aplinkosaugos institucijų funkcijas, teises, pareigas bei atsakomybę už paveldo (taip pat kraštovaizdžio) apsaugą ir puoselėjimą.

14. Tvarkyti paveldo apskaitą moksliniais pagrindais ir metodais, suderintais su Europos Tarybos bendraisiais paveldo apskaitos reikalavimais; telkti tyrimo institucijų ir tyrėjų pajėgumus bei koordinuoti jų veiklą.

15. Nustatyti ir įvertinti vietovių bei atskirų objektų charakteristikas, jų vertę ir savitumą formuojančius ir keičiančius veiksnius.

16. Integruoti paveldo (taip pat ir kraštovaizdžio) apsaugą į darnų valstybės, jos regionų, gyvenviečių teritorinį planavimą.

17. Aktyviai plėtoti teritorinės apsaugos formas, padedančias integraliai saugoti kraštovaizdžio kokybę, užtikrinančias kultūros ir gamtos vertybių funkcionavimą tradicinėje aplinkoje bei nacionaliniame kontekste.

18. Plėtoti paveldo mokslinius tyrimus.

19. Rengti paveldo tyrimo, išsaugojimo ir tinkamo tvarkymo programas.

20. Naudoti paveldo objektus socialiniais-kultūriniais, ekonominiais tikslais, atskleidžiant visuomenei jų vertę; saugoti, vertinti ir naudoti paveldą, kaip ekonominį turtą bei šalies gerovės išteklių.

21. Sieti turizmo ir rekreacinės veiklos programas su valstybės istorijos, gamtos ir kultūros paveldo pažinimu, sudarant sąlygas racionaliai naudoti paveldo išteklius.

22. Sukurti ir plėtoti paveldosaugos bei paveldotvarkos skatinimo ir kompensavimo mechanizmus.

23. Didinti valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšas aplinkosaugos ir paveldosaugos finansavimui, užtikrinti racionalų jų naudojimą.

24. Įteisinti visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus paveldo naudojimo ir apsaugos srityje tvarką ir visuomeninių organizacijų bendradarbiavimo su valstybinėmis institucijomis formas bei būdus, skatinti jų veiklą.

25. Integruoti paveldo pažinimą ir suvokimą į visuomenės švietimą, pilietinės visuomenės ugdymą. Skatinti visuomenės, jos piliečių, vietos bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų dėmesį kraštovaizdžiui bei paveldui.

26. Sudaryti sąlygas įgyti reikiamą paveldosaugos specialybių kvalifikaciją universitetuose ir kitose aukštosiose mokyklose.

III. TIKSLŲ IR UŽDAVINIŲ ĮGYVENDINIMO PAGRINDINĖS PRIEMONĖS

27. Valstybiniame valdyme:

27.1. stiprinti valstybines ir savivaldybių kultūros bei gamtos paveldo apsaugos tarnybas, saugomų teritorijų administracijas, aktyvinti jų sąveiką, kelti darbuotojų profesinį lygį;

27.2. tikslinti sprendimų priėmimo procedūras, didinti jų skaidrumą, objektyvumą ir numatyti visuomenės bei visuomeninių organizacijų dalyvavimą visuose sprendimų priėmimo etapuose;

27.3. valstybinėms ir savivaldybių institucijoms rengti bendras kraštovaizdžio ir paveldo išsaugojimo, tvarkymo, propagavimo programas ar kitus bendrus projektus;

27.4. bendradarbiaujant su užsienio valstybių atitinkamomis institucijomis, organizuoti už valstybės ribų esančio Lietuvai svarbaus kultūros paveldo globą ir propagavimą.

28. Fiskalinėje politikoje:

28.1. kartu su esamu tvarkymo darbų biudžetiniu finansavimu įgyvendinti išlaidų tvarkymo darbams kompensavimo valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis principą; Vyriausybei šiam tikslui numatyti lėšas biudžetuose bei nustatyti kompensavimo tvarką; neatsiliekant nuo BVP, didinti valstybės ir savivaldybių biudžetuose lėšas aplinkosaugos ir paveldosaugos uždaviniams įgyvendinti;

28.2. mokesčių sistemoje atsižvelgti į viešaisiais paveldosauginiais bei aplinkosauginiais tikslais nustatytus kultūros paveldo objektų naudojimo apribojimus ir prievoles;

28.3. teikti pagalbą siekiantiems gauti paramą iš ES struktūrinių fondų paveldui tvarkyti; stiprinti paveldo projektų, finansuojamų iš ES fondų, administravimo sistemą ir numatyti tokių projektų bendrafinansavimą valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšomis.

29. Apskaitoje ir stebėsenoje:

29.1. skatinti mokslinio tyrimo bei kitas tyrimais užsiimančias institucijas vykdyti jų kompetenciją atitinkančius paveldo tyrimo darbus ir juos publikuoti;

29.2. vykdyti paveldo stebėseną ir teikti bei skelbti duomenis apie rezultatus;

29.3. užregistruoti Nekilnojamojo turto registre paveldo objektų apsaugos juridinius faktus;

29.4. suformuoti vieningą kultūros paveldo objektų apskaitą, atrenkant į valstybinį kultūros vertybių registrą objektus, kurie yra saugomi pagal įvairius ankstesnius kultūros ir istorijos paminklų sąrašus; pagal kultūros vertybių registro duomenis išleisti atskira knyga visų registruotų kultūros objektų sąrašą;

29.5. parengti paveldo objektų, susijusių su Lietuvos istorija ir esančių už valstybės ribų, išaiškinimo, tyrimų bei apskaitos programas bei pradėti jas vykdyti.

30. Planavime:

30.1. paveldosaugos bei aplinkosaugos valstybinėms institucijoms dalyvauti rengiant bendrųjų ir detaliųjų planų sprendinius, teikti išankstines projektavimo sąlygas ir specialiąsias ekspertizes;

30.2. užtikrinti, kad būtų laiku parengiami reikalingi specialieji paveldosauginiai ir aplinkosauginiai planai;

30.3. sudaryti sąlygas vietos bendruomenėms bei visuomeninėms organizacijoms rūpintis aplinkos kokybe, teritorijų planavimo procese ir teisminėmis priemonėmis ginti visuomenės interesus kraštovaizdžio bei paveldo apsaugos klausimais.

31. Naudojime:

31.1. skatinti paveldo naudojimą šiuolaikinio gyvenimo reikmėms, nepažeidžiant jo vertės požymių ir prisidedant prie jo išsaugojimo, derinant visuomenės ir privačius interesus;

31.2. rengiant paveldosaugos, paveldotvarkos programas, numatyti paveldo objektų racionalų panaudojimą bei atskleidimą;

31.3. į turizmo ir jo vystymo valstybines ir vietines programas įrašyti paveldo objektų, kaip kultūrinio turizmo išteklių, priežiūrą, tvarkymą ir pritaikymą lankymui; sudaryti ekonomines sąlygas šiam tikslui įgyvendinti.

32. Švietimo politikoje:

32.1. plėtoti kultūros paveldo, etninės kultūros, gamtos vertybių bei krašto savitumo pažinimą bendrojo lavinimo mokyklų programose; rengti aplinkosaugos ir paveldosaugos specialistus universitetuose ir kolegijose, kurti šios srities darbo vietas;

32.2. leisti paveldo tyrimų mokslinius, enciklopedinius ir kitus paveldo populiarinimo leidinius; organizuoti paveldo dienas, pažintines ekskursijas, rengti paskaitas; dalyvauti masinės informacijos priemonėse;

32.3. specialistams, dirbantiems gamtos ir kultūros paveldo sferose, rengti mokymo ir kvalifikacijos kėlimo kursus.
